

PBD 5.1 Latar Belakang Pemerintahan Tempatan di Sarawak dan Sabah

1. (a) Iban, Bidayuh, Kenyah dan Kayan
(b) kepatuhan kepada adat
(c) Tuai Rumah
(d) kebolehan peribadi
(e) orang tengah
(f) Kadazandusun, Murut dan Bajau
(g) kawalan sosiopolitik
(h) Orang Tua
(i) Majlis Kampung
(j) Tukang Adat
2. (a) Kesultanan Brunei
(b) Sungai Kerajaan
(c) pembesar
(d) Datu Temenggung
(e) O. K. Gasing
(f) penguasaan
(g) Kesultanan Sulu
(h) tanah
(i) Pengiran
(j) Datu
(k) hamba
(l) pantai timur

PBD 5.2 Peluasan Kuasa Dinasti Brooke di Sarawak

3. (a) Pengiran Raja Muda Hashim
(b) Sarawak
(c) Kuching
(d) Sultan Omar Ali Saifuddin
(e) pemerintahan
(f) hasil buminya
(g) Raja Putih Sarawak
(h) kapal perang
4. (a) ✓
(b) ✓
(c) ✗
(d) ✓
(e) ✓
(f) ✗
(g) ✓
(h) ✓
5. (a) James Brooke memperoleh kawasan Kuching.
(b) Merangkumi kawasan dari Tanjung Datu ke Sungai Samarahan.
(c) Pada tahun 1840-an, James Brooke menguasai Batang Lupar dan Sungai Saribas.
(d) Penentangan orang Iban di Saribas dan Batang Lupar berjaya ditumpaskan dengan menggunakan alasan menghapuskan lanun.

- (e) Kawasan Sadong, Batang Lupar, Saribas dan Kalaka berjaya diperoleh oleh James Brooke. Sebagai balasan, separuh daripada hasil pendapatan wilayah ini diberikan kepada Sultan Abdul Mumin.
- (f) Sultan Abdul Mumin menyerahkan Sungai Rajang kepada James Brooke dengan bayaran 4500 Dolar Sepanyol setahun kerana membantu menghapuskan kebangkitan orang tempatan.
- (g) Kawasan yang terlibat termasuklah Oya, Mukah, Tatau dan Bintulu.
- (h) Orang Kayan yang mendiami Sungai Baram bangun menentang Kesultanan Brunei.
- (i) Charles Brooke berjaya mendapatkan Baram dan seluruh lembangan Sungai Baram daripada Sultan Brunei dengan bayaran ufti sebanyak 4200 Dolar Sepanyol setahun.
- (j) Kawasan di Sungai Trusan diperoleh Charles Brooke dengan bayaran 4500 Dolar Sepanyol kepada Temenggung yang menguasai kawasan itu.
- (k) Tindakan diambil bagi menyelesaikan pembunuhan beberapa peniaga Sarawak oleh orang Murut.
- (l) Limbang diperoleh Charles Brooke.
- (m) Berlaku apabila penduduk Limbang bersetuju untuk menyertai Sarawak.
- (n) Bayaran sebanyak 6000 Dolar Sepanyol kepada Sultan Brunei.
- (o) Pada 12 Januari 1905, kerajaan Sarawak memperoleh hak terhadap Lawas yang dimiliki oleh SBUB.
- (p) Sempadan Sarawak itu masih dikekalkan hingga kini.

PBD 5.3 Peluasan Kuasa Syarikat Borneo Utara British di Sabah

6. (a) Sultan Brunei menyewakan Sabah kepada Charles Lee Moses untuk tempoh selama 10 tahun.
(b) menjualkan hak tersebut kepada J.W. Torrey dan T.B. Harris dan menjadikan Kimanis sebagai pusat perdagangan mereka.
(c) Alfred dan Edward Dent memajak Pantai Timur Sabah daripada Sultan Sulu.
(d) menjual haknya kepada Baron Gustavus von Overback.
(e) Alfred dan Edward Dent menubuhkan British North Borneo Provisional Association Ltd.
(f) Kerajaan British menganugerahkan Piagam Diraja kepada syarikat Dent tersebut.
(g) Borneo Utara menjadi negeri naungan British.
7. (a) SBUB bersetuju menerima Penasihat British.
(b) SBUB mesti melantik Pegawai Tadbir daripada pegawai yang diakui British.
(c) SBUB perlu memelihara adat resam, agama dan undang-undang penduduk tempatan.
(d) SBUB hendaklah memerintah Sabah dengan adil dan saksama.
(e) SBUB tidak dibenarkan menyerahkan Sabah kepada pihak lain tanpa kebenaran British.

PBD 5.4 Bentuk Pentadbiran Barat di Sarawak dan Sabah

8. (a) Pembahagian wilayah bagi mewujudkan pentadbiran yang berkesan.
(b) Pengekalan pembesar tempatan dalam pentadbiran.
(c) Pembentukan pentadbiran berhierarki bagi mewujudkan pentadbiran yang berkesan.
(d) Pentadbiran berasaskan kaum.
(e) Pelaksanaan undang-undang Barat dan tempatan.
9. (a) Majlis Negeri
(b) Residen
(c) Bahagian
(d) Daerah
10. (a) Mengamalkan sistem pecah dan perintah.
(b) Tiga kategori utama masyarakat dikelompokkan, iaitu Melayu, Iban dan Cina.
(c) Orang Melayu dilibatkan dalam bidang pentadbiran, orang Iban dalam keselamatan dan ketenteraan, manakala orang Cina dalam bidang ekonomi.
(d) Charles Brooke mewujudkan jawatan Temenggung sebagai jawatan tertinggi masyarakat Iban.
(e) Jawatan Kapitan dan Kangcu diwujudkan dalam kalangan orang Cina.
(f) Pentadbiran berasaskan peribumi di Sabah.
(g) Pentadbir dikenali sebagai Penolong Pegawai Daerah.
(h) Ketua etnik memainkan peranan dalam pentadbiran kerajaan tempatan.
(i) Pentadbir daripada kalangan kaum etnik dipilih berdasarkan personaliti dan kepakaran.
11. Berdasarkan penilaian guru.
12. • Wajar.
• Dapat mengembalikan keamanan.
• James Brooke mempunyai angkatan tentera.
• Usaha sebelum ini gagal mencapai matlamat.
(*Mana-mana jawapan yang munasabah*)
Atau
• Tidak wajar.
• Pengiran bertindak tanpa usul periksa dan tidak mengambil kira latar belakang James Brooke.
• Pengiran perlu mesra dengan penduduk tempatan.
• Mencari penyelesaian yang lain.
(*Mana-mana jawapan yang munasabah*)
13. Berdasarkan penilaian guru.
14. (a) X
(b) X
(c) ✓
(d) ✓

Praktis Masteri 5

BAHAGIAN >>>A

1. B	2. C	3. D	4. B	5. A
6. B	7. A	8. B	9. B	10. D

BAHAGIAN >>>B

1. (a) • Mengugut Pengiran Raja Muda Hashim untuk menyerang Kuching.
• Menandatangani perjanjian dengan Pengiran Raja Muda Hashim.
• Menandatangani perjanjian dengan Sultan Brunei / Sultan Omar Ali.

- Bantuan ketenteraan melalui sokongan angkatan tentera laut British.
(*Pilih mana-mana tiga jawapan*)
- (b) • Mengisi kekurangan pegawai-pegawai Eropah.
• Membantu dalam pentadbiran.
• Mengekalkan undang-undang tempatan.
• Memelihara adat tempatan yang tidak bercanggah dengan sistem Barat.
(*Pilih mana-mana tiga jawapan*)
- (c) • Pemimpin hendaklah bersifat amanah.
• Kita hendaklah amanah dalam melaksanakan tugas.
• Pemimpin yang amanah merupakan pemimpin yang berjaya.
• Pemimpin hendaklah berwawasan / mempunyai hala tuju demi masa depan rakyat.
(*Mana-mana jawapan yang munasabah*)
- 2. (a) • Sabah terletak di tengah-tengah laluan perdagangan di antara China dan Singapura.
• Sabah terletak berhampiran dengan laluan Pulau Palawan (yang merupakan laluan maritim bagi kapal-kapal dagang untuk belayar ke China).
• Sabah penting dalam perdagangan yang melibatkan Kepulauan Sulu hingga New Guinea dan Australia.
• Kapal dagang dapat berlabuh dengan selamat daripada tiupan angin monsun.
- (b) (i) Charles Lee Moses
(ii) J.W. Torrey dan T. B. Harris
(iii) Alfred dan Edward Dent
- (c) • Sentiasa menuntut ilmu.
• Mengikuti perkembangan luar.
• Mengelakkan diri daripada terjebak dalam gejala sosial dan dadah.
• Memupuk semangat daya saing.
(*Mana-mana jawapan yang munasabah*)

BAHAGIAN >>>C

1. (a) • Diamalkan oleh masyarakat Kadazandusun, Murut dan Bajau.
• Mengandungi Majlis Kampung dan Tukang-tukang Adat.
• Pegangan adat menjadi alat kawalan sosiopolitik yang berkesan.
• Pemimpin utama ialah Orang Tua (Ketua Kampung) yang berperanan menyelesaikan pertikaian.
• Majlis Kampung membantu Orang Tua menguruskan adat dan kehidupan seharian.
• Tukang Adat memastikan upacara adat dijalankan dengan betul bagi mengelakkan bencana.
• Pemimpin kaum Bajau di pantai timur Sabah ialah matto'a yang menjaga adat dan kepentingan anak buah.

[Mak. 6m]

- (b) Sistem pentadbiran tempatan di Sarawak:
• Dipengaruhi oleh sistem pentadbiran Kesultanan Brunei.
• Sistem pentadbiran dipecahkan kepada tiga bentuk, iaitu Sungai Kerajaan, Sungai Tulin dan Sungai Kuripan.
• Pentadbiran dijalankan oleh pembesar tempatan yang menjadi wakil sultan atau pembesar yang memiliki wilayah tersebut.

- Kawasan di Sungai Sarawak ditadbir oleh Datu Patinggi, Datu Bandar dan Datu Temenggung sebagai wakil Sultan Brunei.
- Kawasan pedalaman ditadbir oleh Orang Kaya (O.K.) seperti O.K.Beti di Padeh dan O.K. Antau di Rimbas.

Sistem pentadbiran tempatan di Sabah:

- Kawasan pantai barat dikuasai oleh Kesultanan Brunei dan pantai timur dikuasai oleh Kesultanan Sulu.
- Kuasa Kesultanan Brunei berasaskan sistem penguasaan tanah.
- Pentadbiran dijalankan oleh pembesar tempatan yang menjadi wakil sultan atau pembesar (pengiran) yang memiliki wilayah tersebut.
- Sultan Sulu memiliki semua tanah di bawah pengaruhnya tetapi pemerintahan diwakilkan kepada Datu.
- Kuasa golongan Datu bergantung pada milikan bilangan hamba (pengikut) dan kemampuan menghantar ufti secara tetap kepada Sultan Sulu.
- Golongan Datu yang menjalankan pentadbiran di pantai timur Sabah dikenali sebagai sistem Datu.

[Mak. 8m]

- (c) • Bebas membuat keputusan.
- Tidak ditindas oleh pihak luar.
 - Menjalankan undang-undang sendiri.
 - Bebas mentadbir mengikut cara sendiri.
 - Tidak tertakluk kepada arahan pihak lain.
 - Mengekalkan tradisi warisan turun-temurun.
- (*Mana-mana jawapan yang munasabah*)

Fokus KBAT

- Memerintah Sabah dengan adil dan saksama.
 - Memelihara agama, adat resam dan undang-undang penduduk tempatan.
 - Ketua-ketua pentadbir terdiri daripada pegawai British.
 - Pembesar tempatan memegang jawatan Ketua Kampung dan Ketua Anak Negeri.
 - Ketua Anak Negeri membantu Pegawai Daerah dalam pentadbiran.
 - SBUB mewujudkan Mahkamah Majistret dan Mahkamah Anak Negeri.
 - Mahkamah Anak Negeri mengendalikan kes-kes peribumi yang berkaitan dengan undang-undang Islam dan hukum adat.
 - Hakim Mahkamah Anak Negeri dilantik daripada kalangan Ketua Anak Negeri yang arif dalam bidang agama Islam dan adat.
- Menguatkan jati diri.
 - Sentiasa menimba ilmu pengetahuan.
 - Memberikan sokongan kepada pemimpin peribumi.
 - Mempertahankan adat resam tempatan.
 - Menghormati undang-undang adat.

(*Mana-mana jawapan yang munasabah*)